

УДК 657.4

Г.М. Давидов, проф., д-р екон. наук, Ю.Г. Давидов, доц., канд. екон. наук, О.М. Черновол, асистент

Кіровоградський національний технічний університет

Фінансова структура підприємства - основа для організації системи бухгалтерського обліку

У статті розглянута фінансова структура підприємства як основа для побудови організації бухгалтерського обліку. Визначені основні засади її побудови. Значна увага приділяється визначенню типів центрів фінансової відповідальності, шляхам їх утворення, обліковій політиці підприємства, функціям, які виконують центри фінансової відповідальності, забезпеченню фінансової структури інформаційною системою високого рівня інтеграції.

фінансова структура, центри витрат, прямі витрати, організація обліку

Витрати, безпосередньо впливають на кінцевий результат господарської діяльності підприємств, завжди були одним з головних об'єктів теоретичних та прикладних досліджень.

Цими питаннями займалися такі видатні зарубіжні і вітчизняні економісти, як: Андерсон Х., Антоні Р.М., Вуд Ф., Друрі К., Колдуелл Д., Нідлз Б., Чумаченко М., Басманов І.А., Безрукіх П.С., Івашкевич В.Б., Герасимович А.М., Кужельний М.В., Палій В.Ф., Сопко В.В., Валуєв Б.І. та інші.

Разом з тим окремі питання обліку витрат виробництва потребують більш поглибленого вивчення і розробки з урахуванням специфіки галузі олійно-жирової промисловості. Недостатньо розроблені питання організації бухгалтерського обліку як процесу, який є похідним з фінансової структури підприємства. Організація обліку витрат в олійно-жировій промисловості є частиною загальної системи організації обліку на підприємстві.

Організація облікового процесу в цілому значною мірою залежить від галузевих особливостей підприємства і його завдань, що знаходить відображення в фінансовій структурі підприємства.

Фінансова структура підприємства – це ієрархія центрів фінансової відповідальності, які взаємодіють між собою.

Центри фінансової відповідальності (ЦФВ) це – структурний підрозділ, який здійснює визначений набір господарських операцій і здатний безпосередньо впливати на витрати та/або доходи від даної діяльності та відповідно нести відповідальність за ці статті витрат та/або доходів.

На наш погляд фінансова структура підприємства повинна базуватися на наступних засадах:

1. У фінансовій структурі функціонують чотири основних типа ЦФВ. Це центри: витрат, доходу, прибутку, інвестицій.

Центри витрат (ЦВ) відповідають тільки за витрати які вони здійснили у процесі своєї діяльності. Таким чином, центрами витрат можуть бути як функціональні служби (бухгалтерія, охорона, реклама) до обов'язків яких не входить отримання доходу, так і виробничі підрозділи. Центри витрат є одним з основних джерел інформації при складанні бюджетів, оскільки вони визначають їх витратну частину.

Центри доходів (ЦД) відповідають за доходи, які вони приносять підприємству в процесі своєї діяльності і не відповідають за здійснені ними витрати. Центром доходу

може бути підрозділ компанії, який призначений для отримання доходу (наприклад, збут), а його витрати визначає вищий підрозділ, оскільки саме він визначає суми і напрями здійснення витрат (наприклад, заробітна плата, оренда, транспорт і т.д.).

Центри прибутку (ЦП) відповідають перед керівництвом сумою отриманого прибутку, тобто вони контролюють як витратну так і дохідну частину своєї діяльності. Центром прибутку може бути як підрозділ, який самостійно здійснює виробництво та продаж продукції у складі підприємства, так і підприємство в цілому.

Центри інвестицій (ЦІ) є вершиною всієї фінансової структури. Вони мають право управляти не тільки обіговим капіталом (відповідати за обсяги отриманого прибутку), а і управляти необоротними активами (основними засобами), тобто здійснювати інвестиції. В даному випадку центр інвестицій контролює їх прибутковість і таким чином відповідає за рентабельність всіх активів організації. Центром інвестицій може бути підприємство.

2. Центри фінансової відповідальності (ЦФВ) утворюються трьома способами:

- з одного підрозділу;
- шляхом об'єднання кількох підрозділів;
- шляхом розподілу одного підрозділу на декілька ЦФВ.

Фінансова структура підприємства створюється на підставі організаційної структури підприємства.

3. Всі підрозділи фінансової структури підприємства класифікуються за видами функцій, які вони здійснюють в процесі діяльності. У рамках управління за центрами відповідальності закріплюються наступні основні функції:

3.1. Планування. Кожний ЦФВ планує свою діяльність у фінансовому виразі по статтям, консолідація яких дозволяє сформувати відповідні бюджети для всього підприємства в цілому. Зведений бюджет підприємства є головним планом розвитку на наступний операційний період;

3.2. Контроль фактичного виконання бюджету ЦФВ. Мета - попередження небажаного розвитку подій як ЦФВ, так і для підприємства в цілому. Здійснюється шляхом контролю над встановленими показниками.

3.3. Звітність. В кінці періоду ЦФВ готують звіти про фактичне виконання бюджету у форматі план-фактичних відхилень. Всі відхилення аналізуються, виявляються причини їх виникнення, готуються заходи щодо їх усунення (передбачення);

3.4. Мотивація. Виконання бюджетів окремими ЦФВ розраховано на досягнення поставлених цілей, для чого встановлюється залежність матеріальної винагороди від виконання (невиконання) бюджету, яке повинно стимулювати персонал ЦФВ досягати точного виконання бюджетних показників.

4. Фінансова структура забезпечується відповідним апаратом управління.

Логіка і механізм функціонування фінансової структури підприємства визначається його обліковою політикою.

Вирішуючи завдання побудови найефективнішого обліку, що надає користувачам достовірну, корисну та своєчасну інформацію, підприємство розробляє свої власні конкретніші правила та принципи обліку. Сукупність цих правил – це і є облікова політика. Закон України від 16.07.99 р. №996-14 «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [1] визначає облікову політику як сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для складання та подання фінансової звітності.

Згідно з п.5 ст. 8 Закону про бух облік, підприємство самостійно:

- визначає облікову політику підприємства;

- обирає форму бухгалтерського обліку як певну систему реєстрів обліку, порядку і способу реєстрації та узагальнення інформації в них з додержанням єдиних засад, встановлених цим Законом, та з урахуванням особливостей своєї діяльності і технології обробки облікових даних;
  - розробляє систему і форми внутрішньогосподарського (управлінського) обліку, звітності, контролю господарських операцій, визначає права працівників на підписання бухгалтерських документів;
  - затверджує правила документообороту і технологію обробки облікової інформації, додаткову систему рахунків і реєстрів аналітичного обліку.
  - при виборі тих чи інших методів і правил та закріпленні їх в обліковій політиці слід враховувати цілу низку чинників, основні з яких наступні:
    - форма власності та організаційно-правова форма підприємства;
    - вид діяльності;
    - організаційна структура управління та наявність структурних підрозділів;
    - кількість господарських операцій, обсяги діяльності, обсяг продажу, чисельність персоналу, наявність відокремлених підрозділів, дочірніх підприємств;
    - особливості оподаткування виду діяльності;
    - поточні та довгострокові цілі підприємства;
    - ступінь матеріально-технічного оснащення;
    - рівень кваліфікації кадрів;
    - технологічні особливості виробництва, особливості організації постачання та збуту;
  - системи та форми розрахунків з покупцями та постачальниками;
  - взаємини з фінансовими структурами;
  - система звітності перед власниками, а також іншими користувачами фінансової інформації;
  - розвиненість інфраструктури ринку, перспективи його розвитку;
  - стан законодавства, перспективи його зміни [2].
5. Фінансова структура підприємства забезпечується єдиною інформаційною системою підприємства, високого рівня інтеграції, що забезпечують програмні продукти групи компаній Інталев, які застосовуються на багатьох досліджуваних підприємствах, а саме:
- Інталев: Навігатор;
  - Інталев: Корпоративні фінанси.
- Перший продукт призначений для розробки стратегії та управління ходом її реалізації, розробки і підтримки пов'язаної зі стратегією системи управління підприємством. До функціональних можливостей Інталев: Навігатор слід віднести:
- можливість створення комплексної електронної моделі системи управління підприємством (стратегічне управління, управління персоналом, управління фінансами, управління бізнес-процесами, управління взаємовідносинами з клієнтами та постачальниками, управління проектами, управління ІТ – службою);
  - суттєве зниження трудомісткості та підвищення якості процесів управління змінами на підприємстві та проектування, оптимізації та опису системи управління;
  - підвищення рівня управління підприємством та забезпечення цільової спрямованості діяльності різних підрозділів підприємства на реалізацію загальної стратегії;
  - виявлення недоліків у системі управління, які знижують ефективність діяльності підприємства в цілому;

– наявність засобів контролю за внеском в реалізацію стратегії всіх рівнів управління.

Другий продукт дає можливість бачити повну фінансову картину діяльності підприємства: від оперативного отримання даних до їх комплексного аналізу та надання, забезпечить керованість і прозорість руху грошових коштів. До функціональних можливостей Інталев: Корпоративні фінанси належить:

– автоматизація таких складових фінансового управління як бюджетування (планування), управлінського та бухгалтерського обліку, фінансового аналізу, фінансового контролю та прогнозування;

– консолідація облікових даних та звітності з різних джерел;

– здійснення управління документами та бізнес-процесами;

– забезпечення повної інтеграції з типовими і нетиповими конфігураціями, наприклад «ІС-Підприємство».

Таким чином, інформаційна система підприємства високого рівня інтеграції має включати дві взаємопов'язаних частини, а саме: систему для розробки регламентів, що забезпечує продукт Інталев: Навігатор та систему здійснення функцій управління (планування, обліку, контролю й аналізу), що забезпечує продукт Інталев: Корпоративні фінанси.

У загальному вигляді основні засади побудови фінансової структури представлені на рис.1 які, на наш погляд, і визначають організацію бухгалтерського обліку для підприємств олійно-жирової промисловості (на прикладі ПГ «Креатив»).

Таким чином нами представлені засади організації обліку на підприємствах олійно-жирової промисловості (на основі фінансової структури підприємства), які забезпечують органічну єдність основних складових системи бухгалтерського обліку, що є запорукою її ефективності.

Розроблені нами засади організації бухгалтерського обліку на підприємствах олійно-жирової промисловості є основою для формування організації обліку витрат на цих підприємствах.

Облік витрат в свою чергу, ведеться по одному з чотирьох, функціонуючих у фінансовій структурі підприємства, центрах фінансової відповідальності (ЦФВ) - Центрах витрат (ЦВ).

У фінансовій структурі підприємства пропонуємо виділяти два типи Центрів витрат, які диференційовані в залежності від функцій, які здійснюють ці центри у виробничому процесі:

- ЦВВ (центр витрат – центр виникнення витрат);

- ЦОВ (центр обліку витрат).

Центри виникнення витрат (ЦВВ) – це центри фінансової відповідальності, в яких формуються (виникають) витрати у процесі господарської діяльності.

ЦОВ (центри обліку витрат) – це структурні підрозділи, які ведуть бухгалтерський облік та складають фінансову звітність кожного конкретного підрозділу.

Узагальнюючі результати проведеного дослідження можна зробити наступні висновки: організацію бухгалтерського обліку в сучасних умовах необхідно розглядати як процес, який витікає і є похідним з фінансової структури підприємства. Нами були визначені основні засади побудови фінансової структури підприємств олійно-жирової промисловості, до яких відносяться: визначення основних типів центрів фінансової відповідальності; способи утворення центрів фінансової відповідальності; відповідність фінансової структури організаційній структурі підприємства; визначення функцій, які повинні виконуватися центрами фінансової відповідальності; апарат управління фінансовою структурою; логіка і механізм функціонування фінансової структури за

допомогою облікової політики; забезпечення фінансової структури єдиною інформаційною системою підприємства високого рівня інтеграції.

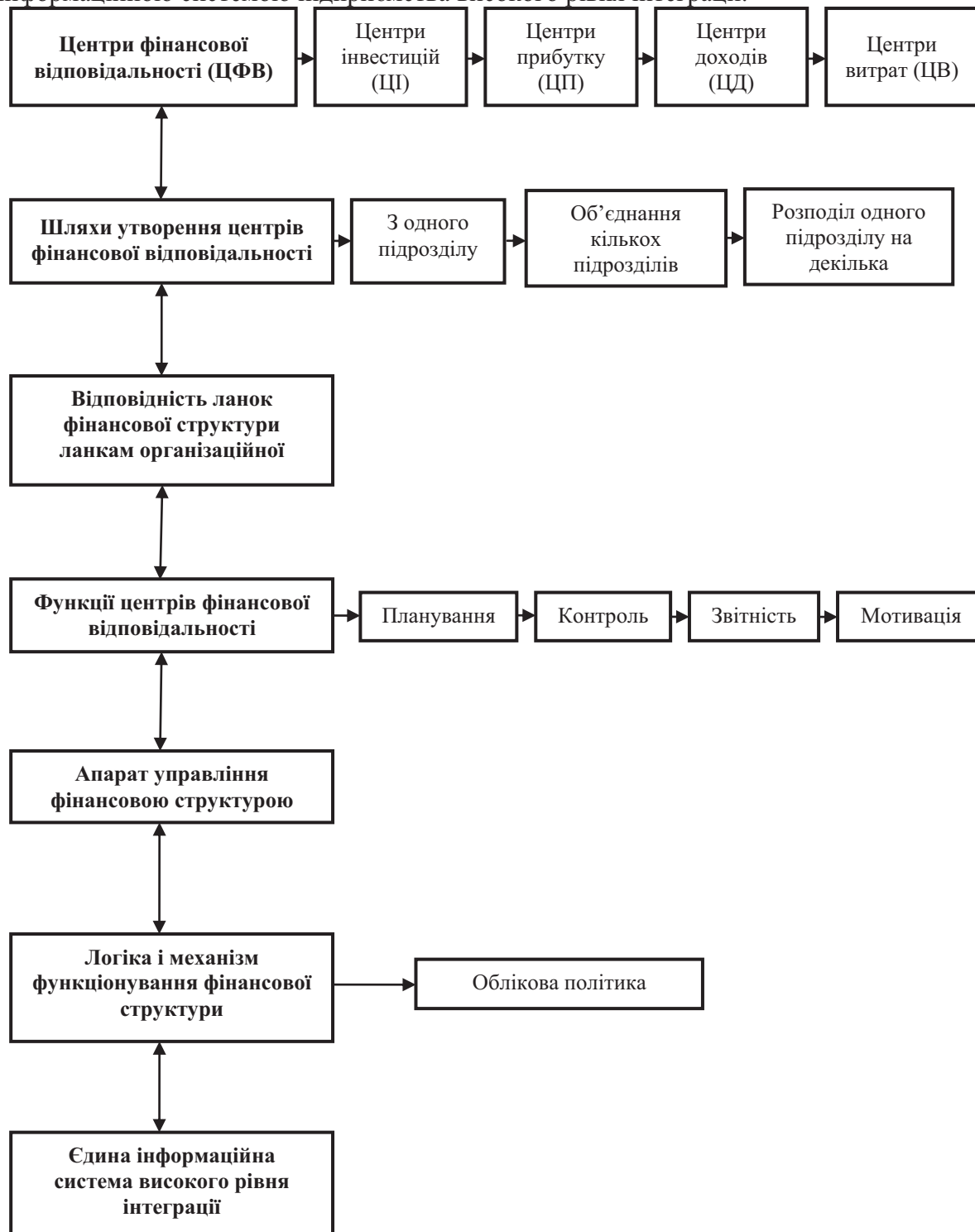

Рисунок 1 - Основні засади побудови фінансової структури підприємства

В свою чергу, у фінансовій структурі підприємства пропонуємо виділяти два типи Центрів витрат, які диференційовані в залежності від функцій, які здійснюють ці центри у виробничому процесі: ЦВВ (центр витрат – центр виникнення витрат) та ЦОВ (центр обліку витрат). В цілому технологія і організації облікового процесу прямих витрат в розрізі стадій виробничого процесу передбачає дворівневу систему центрів обліку витрат - першого і другого рівня.

Список літератури

1. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16 липня 1999 року №996-14, з наступними змінами і доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 1999. - № 46-47. – С.403.
2. О.Згурський, М. Коцупатрий. Актуально про облікову політику: [Видання друге, перероблене та доповнене] / О.Згурський, М. Коцупатрий. – К. : ПП «Грета». – 2009. - 144 с.

Г. Давыдов, Ю. Давыдов, Е. Черновол

Финансовая структура предприятия – основа для организации системы бухгалтерского учета

В статье рассматривается финансовая структура предприятия как основа для построения организации бухгалтерского учета. Определены основные принципы ее построения. Значительное внимание уделяется определению типов центров финансовой ответственности, способам их образования, учетной политике предприятия, функциям, которые выполняют центры финансовой ответственности, обеспечению финансовой структуры единой информационной системы высокого уровня интеграции.

G. Davydov, Y. Davydov, H. Chernovol

Financial structure of enterprise – the base for organization of system of accounting

Financial structure of enterprise as the base for building of organization of accounting system is considered in the article. The main principal of its building are determine: the types of centers of financial responsibilities, methods of its creation, accounting politics of enterprise, the functions of centers of financial responsibilities, the information system of high level of integration.

Одержано 28.11.09

УДК 657

Ю.А. Верига, проф., канд. екон. наук

Полтавський університет споживчої кооперації

Н.В. Смірнова, ст. викладач, канд. екон. наук

Кіровоградській національний технічний університет

Передумови формування системи обліку в Україні

У статті розглянуто та узагальнено підходи до розуміння сутності бухгалтерського обліку. Виокремлено розуміння сутності бухгалтерського обліку як системи як превалюючий підхід. Обґрунтовано необхідність подальших досліджень сутності бухгалтерського обліку. Визначено ознаки бухгалтерського обліку як системи. Проаналізовано трактування складових бухгалтерського обліку як системи, здійснено їх групування. Визначено розробку моделей обліку як фактору, що дозволяє визначити напрямки вирішення існуючих проблем обліку.

бухгалтерський облік, система бухгалтерського обліку, сутність бухгалтерського обліку, бухгалтерський облік як система

В останні роки активно дискутується тлумачення сутності бухгалтерського обліку як цілісної системи та практичний аспект формування системи бухгалтерського обліку. Ця тема є об'єктом дослідження багатьох авторів [4, 5, 11,12, 14 тощо]. Процес трансформації будь-якої економічної системи є тривалим, що в свою чергу зумовлює динамічний характер формування системи обліку. В Україні реалізується державна Програма реформування системи бухгалтерського обліку із застосуванням міжнародних стандартів, відповідно з якою розроблені та впроваджені П(С)БО.